

7.6.2001

1220/4/99

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jaakko Jonkka

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Riitta Länsisyrjä

PÄÄTÖS KANTELUUN ULOSOTTOPERINTÄÄ KOSKEVASSA ASIASSA

1 KANTELU

A arvostelee 30.5.1999 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessa Rauman kihlakunnanviraston ulosotto-osaston avustavan ulosottomiehen B:n menettelyä ulosotto-perinnässä. Kantelija arvostelee B:n menettelyä seuraavilta osin:

1) B lähetti kaiken kantajalle tarkoitetun postin työnantajan kautta ja työnantajan nimellä. Lisäksi hän soitti kuukausittain A:n työnantajille vaatien suurempia pidätyksiä palkasta. Hän oli A:n mukaan vihjailut, että ulosottovelallisena A ei olisi hyvä työntekijä.

2) B vaati häntä saapumaan uuteen ulosotto selvitykseen, vaikka hän oli Raumalla ulosottovelallisena vuosina 1997 ja 1998 ollut jo kahdessa ulosotto selvityksessä. B oli vaatinut häntä esittämään tilinpäätösasiakirjoja vuodesta 1986 lähtien. Kantelija oli ilmoittanut B:lle, ettei hänellä niitä ollut, koska lain mukaan niitä ei tarvinnut säilyttää yli viittä vuotta. Siitä huolimatta B lähetti poliisit noutamaan hänet ulosotto selvityksineen.

3) B:n käytös oli kaiken kaikkeaan ollut törkeä ja uhkailevaa. B oli nimitellyt häntä valehtelijaksi ja puhutellut häntä huomiota herättävän koväänisesti julkisella paikalla.

4) A:n B:lle osoittamaan palkan ulosmittausta koskeneeseen oikaisu pyyntöön ei ollut vastattu. Kantaja kummeksuu ulosmittauksen perustuneen palkan pidätyksen määrää.

2 SELVITYS

Rauman kihlakunnanviraston ulosotto-osaston avustava ulosottomies B on 12.10.1999 ja 26.3.2001 antanut selvityksensä ja Rauman kihlakunnanvouti lausuntonsa 1.11.1999 ja 2.4.2001. A on antanut vastineensa 1.3.2001 siihen mennessä saapuneen selvityksen johdosta.

Oikeusasiamiehen kanslian tarkastaja on 8.5.2001 kuullut vielä B:tä. Selvitykset ja lausunnot ovat tämän päätöksen liitteenä.

3 RATKAISU

3.1 Asiakirjojen lähettäminen

B on kertonut, että hän oli vuosina 1998 ja 1999 yrittänyt lähettää A:lle ulosmittauspöytäkirjoja, kutsuja ulosotto selvitykseen ja muita ulosottoasiakirjoja A:n väestörekisteriin merkittyihin osoitteisiin

siinä kuitenkaan onnistumatta. Kirjelähetykset oli palautettu varustettuna postitoimiston merkinnöin "ei asu tässä osoitteessa". Osa kirjeestä ei kuitenkaan ollut palannut. Tämän jälkeen B oli lähettänyt ulosmittausilmoituksia A:lle tämän työpaikan osoitteella. Kirjeet oli osoitettu, kuten A:n liittämästä kirjekuoren jäljennöksestä ilmenee, A:lle, ei työnantajalle.

B on ilmoittanut, ettei kuoria palautusmerkinnöin ollut enää tallella. Katson, että asiassa ei ole enää saatavissa enempää selvitystä B:n yrityksistä tavoittaa A kirjeitse kotiosoitteestaan. Näin ollen jää mielestäni näyttämättä, että B olisi toiminut ulosotossa noudatettavaan suhteellisuusperiaatteeseen liittyvän hienotunteisuusvaatimuksen vastaisesti jättämällä varmistamatta, ettei A:ta tavoiteta kotiosoitteestaan.

Korostan kuitenkin, että suhteellisuusperiaatteen mukaisesti on yhteydenpidossa toimittava siten hienotunteisesti, ettei tarpeettomasti saateta ulosottovelallista tästä asemasta usein johtuvaan epäedulliseen valoon ulkopuolisten silmissä. Tässä tapauksessa ei mielestäni tätä vaaraa ainakaan välittömästi näyttäisi olleen käsitellä, koska ainakin työnantajan tiedossa oli A:n ulosottoasiakkuus, koska työnantajalle oli toimitettu palkanmaksukiello ulosmittauksen johdosta.

3.2

Puhelinsoitot työpaikalle

B kertoo yrittäneensä tavoittaa A:ta soittamalla hänen työpaikoilleen. Hän oli soittanut molemmille kysymyksessä olevista työpaikoista noin kaksi tai kolme kertaa pyytäen keskuksesta yhdistämään A:lle. Hän ei kertomansa mukaan esitellyt itseään. Hän oli myös soittanut toisen työnantajista konttorinjohtajalle, koska palkan ulosmittaukseen perustuvan maksukiellon nojalla ei A:n palkasta ollut suoritettu pidätystä ulosottoon. B kiistää moittineensa A:ta keskustelun aikana.

Näin ollen katson, että minulla ei tältä osin ole aihetta epäillä lainvastaista tai muutoin virheellistä menettelyä.

3.3

Saapumismääräys uuteen ulosottoselvitykseen

Aikaisemmat ulosottoselvitykset

Saadun selvityksen mukaan B oli 30.6.1997 pitänyt ulosottoselvityksen, jossa A pöytäkirjan merkintöjen mukaan oli ilmoittanut, ettei omaisuuden myyntiä, lahjojen antoa, erääntyneiden velkojen suorituksia tai vakuuden luovutuksia ollut tapahtunut.

Rauman kihlakunnanviraston ulosotto-osastolla oli pidetty uusi ulosottoselvitys 18.12.1998 koskien sekä A:n henkilökohtaisia varoja, sitoumuksia ja velkoja että C Ky:n asioita. Tämän ulosottoselvityksen yhteydessä A oli ilmoittanut pöytäkirjan merkintöjen mukaan edellä mainituista ns. takaisinsaantiperusteista vastaavasti kuten aikaisemmin. Ulosottoselvityspöytäkirjan liitteenä oli yhtiön tuloslaskelma.

Nouto

Ulosottolain 3 luvun 34 §:n mukaan velallisen on ulosottomiehen kutsusta saavuttava ulosottoselvitykseen asuin-, koti- tai oleskelupaikkakuntansa ulosottomiehen virkahuoneeseen. Jos hän ei

noudata kutsua ja on todennäköisiä syitä epäillä, että hänen tarkoituksenaan on pakoilla ulosottoa, poliisin on ulosottomiehen kirjallisesta pyynnöstä noudettava hänet.

B kertoo, että kun A ei ollut noudattanut kahta kutsua ulosottoselvitykseen ja ilmiselvästi pakoili ulosottoa, oli ulosottomies pyytänyt, että poliisi noutaa A:n ulosottoselvitykseen. Määräystä ei sitten kuitenkaan tarvinnut panna täytäntöön, koska A oli tullut vapaaehtoisesti ulosottoselvitykseen.

Kun otetaan huomioon, mitä edellä on esitetty B:n yrityksistä tavoittaa A kirjeitse ja se, että noutoa ei selvityksen mukaan pantu täytäntöön, katson, että minulla ei enää ole aihetta puuttua asiaan tältä osin.

Määräys saapua uuteen ulosottoselvitykseen

B:n selvityksen mukaan yksi ulosottovelkojista oli pyytänyt häntä tekemään ulosottoselvityksen A:n henkilökohtaisesti omistamista tiloista, koska epäili olevan mahdollista, että A oli myynyt omistamiinsa tiloja alihintaan sukulaisilleen.

Ulosottolain 3 luvun 33 §:n 1 momentin mukaan ulosottomies saa tehdä ulosottoselvityksen täytäntöönpanoa varten tarpeellisten tietojen saamiseksi. Ulosottoselvityksessä velallisen on annettava tiedot varoistaan, veloistaan ja tuloistaan sekä ilmoitettava osoitteensa ja työpaikkansa. Hänen on myös ilmoitettava, missä sellainen esine tai asiakirja on, joka tuomioissa on määrätty annettavaksi toiselle tai joka on lain mukaan annettava ulosottoviranomaiselle.

Lain kohdan 2 momentin mukaan ulosottoselvityksessä velallisen on myös annettava luovuttamastaan omaisuudesta sekä tekemistään oikeustoimista tiedot, jotka ovat tarpeen sen selvittämiseksi, voidaanko omaisuutta peräyttää ulosottoon.

Ulosottolain 3 luvun 35 §:ään sisältyy yleissäännös takaisinsaannista ulosotossa. Kun velkoja on hakenut ulosottoa ja havaitaan, että velallisen omaisuutta koskeva oikeustoimi olisi voitu peräyttää konkurssipesään, jos ulosoton sijasta olisi haettua konkurssia, peräytyy oikeustoimi, jolla ulosottoa hakeneen velkojen oikeutta on loukattu, jos velkoja sitä kanteella vaatii. Mitä edellä on säädetty, koskee myös menettelyä, järjestelyä tai muuta toimenpidettä, joka on vaikutukseltaan oikeustoimeen rinnastettavaa. Takaisinsaantiperusteista ja niiden määräajoista säädetään laissa takaisinsaannista konkurssipesään.

Totean ensinnäkin, että edellä mainittuja ulosottoselvityksiä ja noutoa koskeneen virka-apupyynnön poliisille toimittamista koskeva selvitys ei täysin yksiselitteisesti selvitä tapahtumien kulkua. Katson tässä kuitenkin olevan aiheellista puuttua vain toisaalta ulosottoselvitystä koskeneen 20.1.1999 allekirjoitetun saapumismääräyksen tarpeellisuuteen ja toisaalta siinä vaadittujen asiakirjojen esittämisvelvollisuuteen.

Selvitys voidaan ulosottolain 3 luvun 33 §:n 2 momentin mukaan laatia takaisinsaantiperusteiden olemassaolon selvittämiseksi. Ulosottoselvityksen laatimisen lähtökohtana on kuitenkin, että selvitys toimitetaan vain tarvittaessa. Hallituksen esityksen (HE 234/1985 vp.), joka koski ulosottolain täydentämistä kysymyksessä olevilla ulosottoselvitystä koskevilla säännöksillä, perusteluissa korostetaan, että säännöksessä on painotettu tarkoitussidonnaisuuden periaatetta. Ulosottoselvitys on tehtävä vain tarvittaessa ja siinä hankitaan velalliselta vain sellaisia tietoja, joilla on merkitystä täytäntöönpanon onnistumisen kannalta. Jos tarvittavat tiedot velallisen omaisuudesta voidaan

muulla tavoin helposti hankkia, ei ulosotto selvitykseen ole aihetta. Pääpaino varallisuuden selvittämisessä olisi edelleen vapaamuotoisella tiedusteluilla, kuten puhelinsoitoilla (sivut 5 ja 13).

Katson saadun selvityksen perusteella, että yksilöityjen kysymysten esittäminen kiinteistöä koskevista oikeustoimista näyttää olleen aiheellista. Asiassa on otettava myös huomioon, että velallisella ei ole oma-aloitteista tietojenantovelvollisuutta. Ulosottopöytäkirjan mukaisessa yleisluontoisessa oikeustoimia koskevassa kyselyssä, jollaiseen A:kin oli aikaisemmista ulosotto selvityksistä laadittujen pöytäkirjojen mukaan vastannut, ei maallikolta voi olettaa saatavan aina tarpeellisia ja täsmällisiä tietoja. Muun muassa edellä mainitussa hallituksen esityksessä on korostettu yksilöityjen kysymysten esittämistarvetta. Näin ollen minulla ei ole aihetta epäillä, että ulosotto selvityksen täydentäminen tältä osin olisi ollut lainvastaista.

Asiakirjojen esittämisvelvollisuus

Avustava ulosottomies oli 20.1.1999 allekirjoittanut "Saapumismääräys ulosotto selvitykseen" -nimisen lomakkeen, jossa "muuta merkintöjä" -kohtaan oli lisätty seuraava: "Ulosotto selvitykseen on tuotava myytyjen kiinteistöjen-, vuokraoikeuksien ja osakkeiden kauppakirjat kuuden vuoden ajalta koskien A:ta ja C Ky:tä + tilinpäätösasiakirjat 6-vuodelta ennen toiminnan loppumista".

Ulosottolain 3 luvun 33 §:n 1 ja 2 momentissa on yksilöity tiedot, jotka velallinen on ulosotto selvityksessä velvollinen antamaan. Velallisen on ulosottolain 3 luvun 33 §:n 3 momentin mukaan myös ulosottomiehen kehotuksesta laadittava ulosotto selvityksessä luettelo varoistaan, veloistaan ja tuloistaan tai tarkastettava ulosottomiehen hänen antamiensa tietojen perusteella laatima luettelo ja vahvistettava se allekirjoituksellaan oikeaksi.

Ulosottolain 3 luvun 34 a §:n mukaan, jos velallinen on kirjanpito velvollinen, hänen on ulosottomiehen kehotuksesta luovutettava kirjanpito kirjat ja -aineisto tarkastettavaksi täytäntöönpanossa tarvittavien tietojen saamiseksi. Ulosottolakiin ei sisälly mitään yleistä velallisen asiakirjan esittämisvelvollisuutta ulosotto selvityksessä tai muutoinkaan omaisuuden selvittämiseksi.

Ulosotto selvitystä koskevan saapumismääräyksen sisältö viittaa siihen, että ulosotto selvityksessä oli tarkoitus hankkia vielä selvitystä takaisinsaantiperusteiden olemassaolosta sekä A:n henkilökohtaisen että yhtiön, jossa hän oli ollut vastuunalaisena yhtiömiehenä, omaisuuden osalta. Ulosotto selvityksen perusteen täsmentäminen on mielestäni sinänsä aiheellista.

Sen sijaan vaatimus A:lle esittää henkilökohtaisessa omistuksessaan olleista kiinteistöistä, vuokraoikeuksista ja osakkeista kauppakirjoja, on lakiin perustumaton. Mielestäni B:n olisi tullut muotoilla yksilöity selvityspyyntönsä siten, että siitä olisi ilmennyt ulosotto selvityksessä olevan tarkoitus laatia esimerkiksi luettelo kysymyksessä olevista oikeustoimista.

Siltä osin kuin vaatimus koski kommandiittiyhtiön tilinpäätösasiakirjojen ja kirjanpitoon mahdollisesti tositteina liittyvien kauppakirjojen esittämistä, ei vaatimusta ulosottolain 3 luvun 34 a § huomioon ottaen voida pitää virheellisenä.

Saadun selvityksen mukaan saapumismääräyksen mukaista ulosotto selvitystä ei laadittu, vaan asia raukesi. Näin ollen katson, että minulla ei asiassa ole aihetta enempään kuin, että kiinnitän B:n huomiota siihen, ettei laki aseta yksityiselle velalliselle velvollisuutta esittää omaisuuttaan koskevia asiakirjoja ulosotto selvityksessä.

3.4

B:n käytös

B kiistää selvityksessään nimitelleensä kantelijaa tai korottaneensa ääntään tavatessaan tämän kaupungilla. B myöntää kylläkin sanoneensa selväsanaisesti, että A:n tulee tulla selvittämään aikaisemmin omistamansa tilat ulosottovirastoon.

Katson, että minulla ei saadun selvityksen perusteella ole aihetta epäillä B:n menetelleen tältä osin virheellisesti. Tältäkin osin kuitenkin korostan hienotunteisuusvaatimuksen merkitystä. Näin ollen viittaan siihen, mitä olen edellä kohdassa 3.1 asiasta lausunut.

3.5

Palkan ulosmittausta koskeneeseen oikaisuopyyntöön vastaaminen

A osoitti 2.10.1998 avustavalle ulosottomiehelle B:lle kirjeen, jossa hän pyysi, että hänen palkastaan ulosottomiehelle tehtyä pidätystä oikaistaisiin ja hänelle palautettaisiin liikaa ulosmitattu osa palkasta.

B on selvityksessään todennut vastaanottaneensa oikaisuvaatimukset mutta katsoneensa, ettei ollut tarpeellista vastata siihen mitään heti, koska A oli kutsuttu pian oikaisuopyynnön saapumisen jälkeen ulosottoselvitykseen. Hänellä oli kertomansa mukaan tarkoitus erikseen tässä tilaisuudessa kertoa suullisesti A:lle, että ulosmittaus oli suoritettu täysin lainmukaisesti. Hän ei ollut maininnut tästä oikaisuvaatimuksesta ulosottomiehelle, koska ei katsonut sen johtavan mihinkään toimenpiteisiin. Hän oli pitänyt vaatimusta perusteettomana. Tarkastaessaan ulosoton laillisuutta hän oli soittanut A:n työnantajalle, työnantajan palkanlaskijalle tiedustellen palkkasummaa ja veroprosenttia todetukseen ulosmitattavan osuuden oikeellisuuden.

Ulosottolain 3 luvun 32 a §:n mukaan, jos täytäntöönpanossa esitetään väite tai vaatimus, joka ei selvästi ole perusteeton ja jonka ratkaisemista täytäntöönpano tai sen jatkaminen edellyttää, ulosottomiehen on tehtävä asiasta perusteltu päätös. Päätös voidaan merkitä pöytäkirjaan ja siitä voidaan laatia erillinen asiakirja. Väitteen tai vaatimuksen esittäjän tulee esittää ne asiakirjat ja muut todisteet, joihin hän viittaa perusteenaan. Ulosottomiehen on hankittava viran puolesta selvitystä, jos se ulosottomenettelyssä sopivasti käy päinsä. Ulosottomies voi myös itseoikaisulla 9 luvun 1 §:n mukaisesti oikaista ulosottotointa tai antaa osoituksen täytäntöönpanoriitakanteen nostamiseen. Jos itseoikaisua vaativassa asiassa tarkoitettu väite on esitetty avustavalle ulosottomiehelle, hänen on ilmoitettava siitä ulosottomiehelle.

Säännöstä koskevassa hallituksen esityksen (HE 106/1995 vp) perusteluissa todetaan, että avustava ulosottomies voisi itse jättää huomiotta tai hylätä selvästi perusteettoman väitteen sekä hyväksyä perustellun väitteen, ei kuitenkaan silloin, kun se johtaisi itseoikaisun suorittamiseen.

Ulosottolain 3 luvun 32 a §:n 1 momentin mukaan muusta kuin selvästi perusteettomasta väitteestä tai vaatimuksesta ulosottomiehen on tehtävä perusteltu päätös. Hallituksen esityksessä todetaan tältä osin, että jos väite tai vaatimus on selvästi perusteeton, ratkaisusta ei olisi tarpeen erillistä perusteltua päätöstä, vaan ulosottomiehen kannanotto merkittäisiin lyhyesti pöytäkirjaan.

A on muotoillut vaatimuksensa oikaisuvaatimukseksi, vaikka sen sisältö huomioon ottaen kysymys on pikemminkin pyynnöstä selvittää, onko työnantaja suorittanut maksukieltoon perustuneen ulosottopidätyksen asianmukaisesti. Kysymys ei siten mielestäni ole ulosottolain 3 luvun 32 a §:ssä

tarkoitettua väitteestä, joka voi johtaa ulosoton estymiseen tai täytäntöönpanotoimen kumoutumiseen. Näin ollen asiassa on pikemminkin kysymys siitä, miten avustavan ulosottomiehen olisi tullut vastata A:n kirjalliseen selvityspyyntöön.

Hyvään hallintoon kuuluu, että asiallisiin kirjeisiin vastataan kirjallisesti ilman aiheetonta viivytystä. Mielestäni B:n olisi tullut ulosottoselvityksen toteutumisesta riippumatta antaa kohtuullisessa ajassa A:lle kirjallinen selvitys hänen pyyntöönsä.

Katson, että kantelun perusteella minulla ei kuitenkaan ole aihetta epäillä, että ulosmittauspidätys olisi ollut siten virheellinen, että B:n olisi tullut ryhtyä toimenpiteisiin työnantajan menettelyn korjaamiseksi.

3.6

Toimenpiteet

Saatan edellä kohdassa 3.1, 3.3 ja 3.5 esittämäni käsitykset suhteellisuusperiaatteen noudattamisesta, velallisen tietojenantovelvollisuudesta ulosottoselvityksessä ja kirjeisiin vastaamisesta avustavan ulosottomiehen B:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestä B:lle. Saatan päätökseni myös kihlakunnanvoudin tietoon lähettämällä hänelle jäljennöksen tästä päätöksestä.

Kantelun liitteet palautetaan ohessa.